

МОЖЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕТНІЧНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Світовий досвід державотворення вказує, що однією з передумов успішної побудови модерної держави є вдала *етнополітика*. Фактороутворюючим принципом цієї функції держави є визнання ролі етнічності як політичного чинника у взаємовідносинах між національними державами і етнічними групами, що мешкають на їх території, між різними етнічними спільнотами всередині багатонаціональних держав, а також у міждержавних відносинах⁶⁶.

Основним сферами *етнополітики* є наступні:

1) політичні аспекти функціонування в Україні етнічних спільнот, маючи на увазі їх можливу політичну організацію та інтереси, вимоги до держави, участь у політичному житті суспільства та особливості політичної поведінки («етнополітика знизу»);

2) регулювання цього функціонування, а також інших, пов'язаних з етнічними спільнотами питань, з боку державних, офіційних політичних інститутів, розуміючи під цим навісність офіційної (державної) політики в питаннях етнічного характеру («етнополітика зверху»)⁶⁷.

Об'єктивні етнополітичні процеси, що відбуваються в сучасному суспільстві, схематично можна зобразити наступним чином:

Етнічні спільноти
Етнічна інституалізація
Заявлені етнічні інтереси та права
Політика акомодатції етнічних інтересів та прав
Державна модель етнополітики
Статус етнічних спільностей, закріплений в законодавстві

⁶⁶Майборода О.М. Зарубіжна етнополітологія про природу національних рухів //Філософська і соціологічна думка. - 1991. - № 12. - С. 70.

⁶⁷Суглобін С. Сучасна етнополітика і проблеми ідентифікації та її параметри //Етнічні меншини Східної та Центральної Європи: компаративний аналіз становища та перспектив розвитку. - Київ: Інтел, 1994. - С. 134.

Сучасне становище однієї з етнічних меншин, що проживають в Закарпатті, наприклад, угорської, може слугувати ілюстрацією цих процесів.

Етнічні спільноти

За даними перепису 1989 р. кількість угорців в Закарпатській області становить 156 тис. чоловік (12, 5% від загальної кількості населення). Абсолютна більшість угорського населення проживає компактно на півдні області, у прикордонній смузі (73, 8%). Найчисельніші угорські групи проживають в м. Берегово (25 тис.), м. Ужгород (16 тис.), м. Мукачево (15 тис.), де й відбувається

Етнічна інституалізація

Після демократизації суспільства виникла низка громадських організацій угорців Закарпаття: Товариство угорської культури Закарпаття (ТУКЗ), Форум угорських організацій, Товариство угорської культури Берегівщини, Товариство угорської культури Ужгородщини, Товариство угорської інтелігенції Закарпаття, Закарпатське угорськомовне наукове товариство, Закарпатське угорськомовне педагогічне товариство, Об'єднання закарпатських угорських бібліотекарів, Товариство угорських журналістів, Товариство угорських митців Закарпаття ім. І. Ревеса, Товариство угорських скаутів. Є підстави стверджувати, що єдиний громадянський, навіть національно-політичний рух закарпатських угорців, не склався, позаяк існуючі етнічні інституції займають конкуруючу взаємну позицію, що безпосередньо впливає на

Заявлені етнічні інтереси та права

Варіюють від вимоги національної автономії з безпосереднім підпорядкуванням Києву (1991-1992 рр.) до вирішення культурно-освітніх проблем: нестача підручників та навчально-методичних посібників, україно-угорських словників, необхідність сприяння становленню Закарпатського угорського педагогічного інституту (ЗУПІ), Берегівського угорського національного театру ім. Д. Йіеша, вирішення проблеми пам'ятного знаку на Верецькому перевалі.

Інституції угорської меншини не асоціюються з певною політичною загальноукраїнською силою. Вони формують окрему групу інтересу, котра в умовах Закарпаття (12,5% всього населення) має потенціал перетворитися в етнічне лобі. Напередодні виборів в органи місцевого самоврядування політичним колам, державним органам слід врахувати, що голоси угорського електорату будуть віддані тим претендентам на посади, котрі запропонують найбільш реальні програми інтеграції інтересів національної меншини в загальнодержавний розвиток.

Вимір етнічного самопочуття українців та етнічних меншин Закарпаття, проведений в рамках соціологічного дослідження, організованого відділом соціальних проблем Карпатського регіону

Інституту соціології НАН України, демонструє, що рівень даного психологічного стану в угорців Закарпаття є високим, що вказує на загальну задоволеність цієї меншини своїм статусом в Україні.

Політика акомодатції етнічних прав та інтересів

В кінці 1992 р. питання про угорський автономний округ розглядалося на сесії Закарпатської обласної ради народних депутатів. Позаяк проект створення подібного округу не був схвалений, керівники Товариства угорської культури Закарпаття спробували діяти на міждержавному рівні. На зустрічах представників України та Угорщини в контексті розгляду становища угорської меншини в Закарпатті розглядалася проблема створення національно-культурного округу. Підписання сторонами Договору про основи добрососудства та співробітництва та Декларації про принципи співробітництва щодо забезпечення прав національних меншин (1991 р.), Договору про режим українсько-угорського державного кордону, співробітництва та взаємодопомогу з прикордонних питань від 19 травня 1995 р. (парафований ВР України 22 листопада 1995 р.), а також прийняття Конституції України, що не передбачає такої форми територіального устрою (Ст. 132)⁶⁸, позбавляє питання актуальності. Угорщина продовжує сприяти своїм співвітчизникам в Україні шляхом контактів представників Міжнародної організації з міграції (МОМ), відділу Державного комітету в справах угорців, що проживають за межами країни, з органами державного управління України, Закарпатської області зокрема. Останньою ініціативою угорської сторони є фінансування проекту про створення в Закарпатті регіонального медичного діагностичного центру, що сприятиме зменшенню так званої «лікувальної» міграції в Угорщину⁶⁹. Ця країна через ряд обставин (висока питома частка безробітних, потенційне членство в НАТО) не є зацікавленою в імміграції співвітчизників із Закарпаття. Тому вищенаведений досвід є прикладом успішної етнополітики, яку задовольняє інтереси трьох учасників процесу: угорської меншини в Закарпатті, Угорської республіки, України.

Державна модель етнополітики

Етнічна інституалізація угорської меншини, активна етнополітика Угорщини сприяє конструктивному вирішенню проблем угорців як на міждержавному, так і на місцевому рівні. З 14 травня 1992 р. діє Українська частина Змішаної українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин, а 11 червня 1994 р. затверджено положення, яке визначає, що основним завданням цього постійно діючого органу є «сприяння створенню необхідних соціально-

⁶⁸ Конституція України. - К.: Україна, 1996. - С. 43.

⁶⁹ Вашкеба І. Діагностичний центр, що матиме нашу прописку \\Новини Закарпаття. - 1996. - 14 грудня.

економічних та інших умов для збереження й розвитку етнічної, культурної, мовної й релігійної самобутності угорської національної меншини в Україні». До прав комісії належить координація діяльності органів виконавчої влади у вирішенні питань, що безпосередньо чи опосередковано зачіпають інтереси угорської меншини. В травні 1997 р. було проведено сьоме засідання комісії, на котрому було рекомендовано провести практичний аналіз застосування Закону України «Про національні меншини»⁷⁰.

Про позитивні етнополітичні процеси в Закарпатті, місці компактного поселення угорців, свідчить те, що на сьогодні в області діє 66 загальноосвітніх навчальних закладів повністю з угорською мовою викладання, в яких здобуває освіту 20605 дітей, в 1995-1996 рр. - видано 12 підручників на угорській мові, протягом останніх років відкрито 43 пам'ятні знаки та меморіальні дошки⁷¹; при обласній державній адміністрації діє дорадча рада з представників громадських об'єднань національних меншин.

Статус етнічних спільнот, закріплений в законодавстві

У законодавстві України не існує поняття колективних прав для національних меншин, тому угорці, як і інші меншини, не є суб'єктом права. Але права представників етнічних (національних) меншин закріплені в Декларації прав національних меншин від 1 листопада 1991 р., Законі України «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 р., а рівність їх громадянських, політичних прав гарантується Конституцією України, прийнятою 28 червня 1996 р.

Розуміння закономірності і певної циклічності розгортання етнічних процесів сприятиме посадовим особам органів державної виконавчої влади, співробітникам Управління у справах національностей та міграції, попереджувати і вчасно втручатися в конфліктонебезпечні ситуації, прогнозувати вимоги представників меншин, шукати шляхи їх задоволення. Для вирішення цих завдань державним службовцям необхідно розробити методики здійснення моніторингу етнополітичної ситуації⁷². Окрім аналізу офіційних статистичних даних (кількість і статутні завдання національно-культурних об'єднань, взаємовідносини між різними інституціями однієї й тієї ж етнічної меншини, склад населення за національністю, рідною мовою, кількість національних шкіл, структура зайнятості,

⁷⁰ Вашкеба І. Діагностичний центр, що матиме нашу прописку \\Новини Закарпаття. - 1996. - 14 грудня.

⁷¹ Осипів В. Угорсько-українські взаємини вдосконалюються Коротко про міжнародний форум у Будапешті \\Срібна Земля - Фест. - 1997. - № 19 (55).
- С. 2.

⁷² Майборода О. Етнонаціональна політика і перспективи етносоціального розвитку в Україні \\Сучасність. - 1995. - № 12. - С. 78.

рівень безробіття, освіти, міграційних рух населення, розподіл народжених за національністю матері та батька, участь в функціонуванні органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування), слід також проводити вибіркові соціологічні дослідження. Вчені Інституту соціології НАН України рекомендують проводити систематичні заміри соціального та етнічного самопочуття етнонаціональних спільнот, порівняльний і факторний аналіз детермінуючих чинників, їх динаміки, позаяк вони здатні сприяти оптимізації управління соціальним розвитком⁷³.

Етнічний моніторинг є одним з напрямів проведення «етнополітики звергу», котра також повинна включати наступні складові частини:

1. Концептуальна база державної політики, тобто її теоретичні, доктринальні основи.

Історичний досвід свідчить, що етнічний аспект передбачає два варіанти творення держави:

а) «нація-держава» в етнічному розумінні - утворення етнічної нації;

б) держава з етнічно гетерогенним населенням формує в громадянах відчуття спільного «ми» і таким чином ніби-то етнізує певний політико-громадянський соціум, перетворюючи його на «політичну націю-державу» - утворення політичної нації⁷⁴.

Першим почав розрізняти спільноту, що об'єднується навколо спільного походження та культури (етнічну групу) та політичну націю німецький історик Майнеке Ф. Націю від етнічної спільноти відрізняє наявність не лише власної назви, спільних міфів, історичної пам'яті, але й:

- єдиного юридичного кодексу прав і обов'язків;
- об'єднаної економіки;
- компактної території з «природними кордонами», що відмежовують від таких же компактних націй;
- єдиної політичної культури, що сприяє вихованню громадян, представників нації.

Згідно з оцінкою вчених лише 10 % держав можуть претендувати на звання «нації-держави» в етнічному розумінні. Очевидно, що для України з її етнодемографічним складом та багатофакторним етнополітичним простором бажано було б, якби її консолідація відбувалася в напрямку формування політичної нації. Цей процес є природнім, і втручання держави в його хід повинен відбуватися в межах її повноважень, насамперед:

⁷³ Мигевич ІІ. Проблеми соціалізації основних етносоціальних спільнот Закарпаття. - Ужгород, 1997.

⁷⁴ Майборода О. Етнонаціональна політика і перспективи етносоціального розвитку в Україні. - С. 79.

- створення системи громадянської освіти, за допомогою котрої держава старається прищепити ідеали єдиної батьківщини та громадянства;

- сприяння формуванню єдиної політичної культури шляхом пропагандистських акцій в засобах масової інформації, акцентуванні на спільному історичному досвіді етносів, що проживають на тій чи іншій території;

- залучення представників різних етнічних меншин до реального управління на територіальній основі, тобто до самоуправління, прийняття представниками різних етнічних груп чи компактно поселеної однієї спільноти рішень щодо соціально-економічного розвитку місцевих громад.

Згідно українського законодавства до національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою.

2. *Кореляція загальнонаціональних, регіональних, та групових (етнічних інтересів).*

Законодавчу основу цієї політики становить *Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 р. (1771-XII)*, в котрій заборонялися всі форми дискримінації, гарантувалося право для всіх національностей на збереження їх традиційного розселення, існування національно-адміністративних одиниць (Ст. 2), вільного користування рідними мовами в усіх сферах суспільного життя (Ст. 3),

Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 р. (№ 2494-XII) зазначає право на національно-культурну автономію (стаття 6). Громадські об'єднання, утворені на основі національної ознаки, мають право висувати своїх кандидатів до органів державної влади та місцевого самоврядування (стаття 14).

Закон передбачає захист прав осіб, які належать до національних меншин на основі того, що вони є складовою частиною прав людини. Якщо міжнародним договором України встановлено інші положення ніж ті, які містяться в законодавстві України про національні меншини, то застосовуються положення міжнародного договору (стаття 19). Верховна Рада України 9 листопада 1995 р. парафувала *Рамкову конвенцію про захист національних меншин*, метою котрої є забезпечення у державах, що приєдналися до конвенції, ефективного захисту прав та свобод осіб, які належать до меншин, у межах законності, поважаючи територіальну цілісність та національний суверенітет держав. Україна, ратифікувавши конвенцію, зобов'язалася вжити належних заходів з метою досягнення у всіх сферах суспільного життя повної та справжньої рівності між особами, які належать до національної меншини та особами, які належать до більшості населення.

Рамкова конвенція не містить поняття «національна меншина», оскільки на сучасному етапі неможливо знайти визначення, яке б

отримало загальну підтримку всіх держав-членів Ради Європи, а також не передбачає використання колективних прав, а акцентує на захисті осіб, які належать національних меншин.

Цей принцип був застосований в *Конституції України*, Ст. 4 котрої вказує, що не може бути привілеїв за ознаками раси, кольору шкіри, етнічного походження, мовними ознаками. Це означає, що кожний громадянин України може користуватися всім обсягом конституційних прав і свобод без дискримінації з боку держави або інших осіб. Законодавець забороняє утворення та діяльність політичних партій та громадських організацій, цілі чи дії котрих спрямовані на порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі.»

Для створення необхідних умов для участі осіб, що належать до національних меншин, у культурному, економічному, соціальному житті та у державному управлінні, сторони можуть вживати в рамках своїх конституційних основ, такі заходи:

- проведення консультацій з такими особами шляхом використання належних процедур, і зокрема через представницькі органи, коли сторони передбачають законодавчі або адміністративні заходи, які можуть безпосередньо їх зачіпати;
- залучення таких осіб до підготовки, виконання та оцінки планів та програм національного та регіонального розвитку;
- проведення разом з цими особами досліджень з метою оцінки можливих наслідків для них запланованої діяльності у цілях розвитку;
- забезпечення ефективної участі осіб, які належать до національних меншин, у процесах прийняття рішень та у виборчих органах, як на національному, так і на місцевому рівнях;
- впровадження форм місцевого самоврядування, передбачених законодавством.

3. *Політика щодо етнічних груп, дискримінованих в попередній історичний період*, наприклад, кримських татар, німців. Україна 9 жовтня 1992 р. приєдналася в Бішкеку (Киргизія) до Угоди з питань пов'язаних з відновленням прав депортованих осіб, національних меншин і народів, з 7 травня 1993 р. діє Українсько-німецький фонд. Держава фінансує всіх заходи, пов'язані з поверненням в Україну кримських татар та інших національностей (Постанова Кабінету Міністрів № 528 від 16 травня 1996 року).

В 1997 р. на розгляд Верховної Ради України буде внесено проект нового закону «Про реабілітацію та забезпечення прав осіб з числа національних меншин». Проектом цього закону передбачається зняти безпідставні звинувачення і відмінити незаконні рішення державних органів колишнього СРСР щодо народів України, які були депортовані з території України. Бажано, щоб до числа репресованих і депортованих народів були включені і закарпатські угорці та німці, котрі у листопаді 1944 р. під приводом збору на триденні відбудовчі роботи та під виглядом інтернування «військовозобов'язаних» згідно з

постановою № 0036 Військової ради 4-го Українського фронту від 13 листопада 1944 р. були затримані й ізольовані в таборах НКВС, зокрема в Свалявському. Деякі державні діячі, органи (Комсія ВР України у справах ветеранів, пенсіонерів, інвалідів, репресованих, малозабезпечених і воїнів-інтернаціоналістів, Комісія ВР України з питань державного суверенітету та міжнародних відносин) трактують цю подію як звичайне інтернування, які начебто мали право проводити в умовах війни наступаючі радянські війська.

3. *Врагування зовнішніх етнополітичних чинників*, насамперед стану відносин з сусідніми державами, на території котрих знаходяться етнічні ядра меншин України. Слід вказати, що окрім вже згаданої українсько-угорської комісії, з 29 грудня 1994 р. діє Двостороння українсько-словацька комісія з питань національних меншин, освіти і культури, з 4 травня 1993 р. Міжурядова частина українсько-німецької комісії у справах депортованих німців, які повертаються в Україну.

4. *Проведення активної політики щодо українців, які проживають за кордоном* (Державна програма «Українська діаспора на період до 2000 року», схвалена Кабінетом Міністрів 22 січня 1996 р.).

5. Імміграційна політика, включно регулювання умов допуску іммігрантів, біженців, визначення їх прав і обов'язків. Її законодавчою основою є Закон України «Про біженців» від 24 грудня 1993 р., згідно з яким «біженцем» вважається іноземець чи особа без громадянства, який внаслідок обгрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, ставлення до релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань вимушений залишити територію держави, громадянином якої він є (або територію свого постійного проживання). Статус біженця надається і регулюється органами міграційної служби, що підпорядковуються Державному комітету у справах національностей та міграції. В лютому 1997 р. на підсумковій колегії Держкомітету його керівник Євтух В. визначив кількість офіційних біженців в Україні як 1161 особу. 256 особам в 1996 р. було відмовлено у наданні статусу біженця. Після парафування Верховною Радою Угоди між Урядом України і Міжнародною організацією з міграції про співробітництво у сфері міграції, налагоджується система контролю за потоками біженців, легальних і нелегальних мігрантів. Влітку 1997 р. перший тимчасовий пункт для прийому біженців буде відкрито у Вінницькій області.

6. Запобігання і вчасне втручання в етнічні конфлікти, під час котрих спільноти прагнуть досягти цілі, які вони вважають пріоритетними для себе. Вирішальний вплив на вибір мети справляє історична пам'ять народу, особливо про несправедливість (справжню чи уявну) щодо нього, а також рівень етнічної самосвідомості.

Формування і здійснення офіційної етнополітики з жовтня 1996 р. є завданням Державного комітету у справах національностей та міграції, в областях - відповідних управлінь. Згідно з законодавством

на вищевказані органи виконавчої влади покладено завдання «забезпечення оптимального співвідношення етнокультурних потреб розвитку української нації, а також усіх корінних народів і національних меншин України», «прав на вільний розвиток національних меншин», «забезпечення прийому, облаштування і адаптації депортованих осіб різних національностей, які повертаються в Україну» та ряд інших.

Умовна загальна модель безпеки етнічної сфери	
I. Внутрішні чинники	II. Зовнішні чинники
<p>1. Ефективність системи державного управління:</p> <p>а) політичний і моральний стан суспільства;</p> <p>б) ефективність етнополітичного моніторингу;</p> <p>в) загальнонаціональний та місцевий рівні підтримки урядових структур;</p> <p>г) програми та діяльність політичних партій та рухів на загальнодержавному рівні.</p>	<p>1. Ступінь міжнародного визначення державних кордонів і міжнародних гарантій безпеки.</p>
<p>2. Конституція, законодавство про територіальний устрій, громадянські права, права представників етнічних меншин.</p>	<p>2. Етнічні претензії з боку іноземних держав і політичних рухів</p>
<p>3. Федералістські та регіональні автономістські рухи.</p>	<p>3. Територіальні вимоги з боку іноземних держав</p>
<p>4. Сепаратистські рухи.</p>	<p>4. Нелегальна іноземна діяльність.</p>
<p>6. Насильство на ґрунті етнічності та терористична діяльність.</p>	

Багатофакторність етносоціального-, -політичного розвитку українського суспільства, змушує органи державного управління моделювати заходи, необхідні для забезпечення «етнічної безпеки» (див. Таблицю).

Етнополітичні проблеми кожної країни є унікальними, позаяк визначаються комплексом етнодемографічних, - соціальних, - політичних, історичних чинників, але світовий досвід розв'язання цих питань, дозволяє зробити певні запозичення.

В західних країнах (США, Канада, Австралія) протягом 60-70-х рр. концептуальні основи сфери етнонаціональних відносин формувалася в процесі суперництва двох основних теоретичних напрямів - асиміляціонізму і плуралізму. На початку 70-х рр. «етнічний плуралізм» набув статусу офіційної доктрини у більшості

поліетнічних країн. Ця концепція ґрунтується на можливості паралельного співіснування різних етнічних і расових груп, збереження внутрішньоетнічних спільнот при одночасному їх інкорпоруванні в склад єдиної політичної нації.

В Канаді в жовтні 1971 р. державною етнополітичною стратегією стала *політика багатокультурності*, котрою передбачається функціонування розгалуженої мережі органів державного управління, що регулюють міжетнічні відносини:

- 1) посада державного міністра у справах багатокультурності;
- 2) в адміністрації державного секретаря діє директорат у справах багатокультурності, завданням якого є керівництво і фінансування етнічних програм;
- 3) при міністрі у справах багатокультурності діє Канадська консультативна рада у справах багатокультурності як дорадчий орган;
- 4) в палаті общин канадського парламенту функціонує постійний комітет у справах багатокультурності;
- 5) відповідні структури створені в п'яти з одинадцяти провінцій Канади, багатьох муніципалітетах, характерною ознакою котрих є поліетнічний склад населення.

Фінансовою основою здійснення політики багатокультурності є виділення державою асигнувань на проведення етнічних культурних фестивалів, наукових конференцій, підтримку етнічної преси, видання книг по історії і культурі національних груп, організація навчання на їх мові.

Зростання ролі етнічних меншин в суспільно-політичному житті Канади визначило ту обставину, що з початку 70-х рр. уряди проводять так звану політику «етнічних голосів», «третього компоненту» (окрім англоканадської та франкоканадської націй), засновником котрої був перший в історії Канади прем'єр-міністр неbritанського чи нефранцузького походження Діфенбейкер Дж.

В *Сполучених Штатах Америки* не існує єдиного федерального координуючого органу; система державного регулювання етнічних відносин базується на чіткому розподілі функцій і повноважень між різними органами влади по «вертикалі» і по «горизонталі». Стимулом для формування відповідної структури органів державного управління було прийняття в 60-х рр. законодавства про громадянські права.

Загальне керівництво етнополітикою США здійснює президент, рішення котрого готують спеціальні помічники з проблем чорного, іспаномовного населення, білих етнічних груп. Координаційні функції здійснює створений в рамках президентської Ради із внутрішньої політики підкомітет з громадянських прав.

Позаяк захист інтересів представників етнічних груп інкорпорований в систему захисту громадянських прав, то великі повноваження у формуванні етнополітики має Міністерство юстиції. Відділ громадянських прав ініціює судові позови у випадках дискримінаційної практики щодо представників етнічних груп, а також

координує діяльність різних органів у подоланні дискримінації при здійсненні федеральних «етнічних» програм. Для запобігання і вчасного втручання в міжетнічні та міжрасові конфлікти в міністерстві створена служба по регулюванню відносин в общинах, що має представників на штатному та муніципальному рівнях.

Оскільки, основна увага американських органів державного управління спрямована на нейтралізацію, подолання наслідків дискримінаційної практики, зокрема щодо афроамериканців, іспаномовних американців, індіанського автохтонного населення, то в кожному штаті діє спеціальна комісія або бюро, які займаються наглядом за виконанням антидискримінаційного законодавства (комісія з прав людини, комісія проти дискримінації, відділ громадянських прав, комісія по міжетнічним відносинам). Окрім того, більшість федеральних відомств мають відділення в штатах або паралельні структури.

На муніципальному та окружному рівнях створені спеціальні органи для формування в громаді сприятливих міжрасових і міжетнічних відносин, проведення в дію місцевих антидискримінаційних законів (про права, про житло, найм на роботу та ін.), що забезпечують захист на основі етнічного походження, а також статті, віку, релігії, інвалідності, сексуальної орієнтації, сімейного статусу, наявності дітей, судимості і відсутності громадянства.

Комісія проводить серед населення заняття для ознайомлення з культурою різних етнічних груп, встановлює зв'язки з бізнесом, профспілками, громадськими групами. З кінця 80-х рр. в багатьох містах діють інститути міжобщинних відносин, завданням котрих є надання консультацій місцевим групам інтересу, в тому числі, етнічним, сприяння формуванню мережі місцевих лідерів, які працюють над зниженням рівня расово-етнічної напруженості, заохочення досліджень в галузі міжгрупових відносин.

Протягом 60-70-х рр. в США виникла концепція «позитивних дій», зміст якої полягає в наданні «відстаючим» етнонаціональним групам певних пільг при наймі на роботу та у вищі навчальні заклади. Лише таким чином можна скоротити соціальну дистанцію, що існує між «відстаючими» в результаті дискримінації етнічними групами і більшістю населення, досягти «рівності результатів».

Проаналізувавши сучасні тенденції в етносоціальному розвитку України, світову практику націодержавотворення, можна виробити наступні рекомендації щодо формування державної етнополітики України:

1. На рівні центральних органів законодавчої та виконавчої влади, зокрема, Державного комітету у справах національностей та міграції:

- необхідність оптимізації загальнонаціональних та етнічних

інтересів;

- визначення етнічних меншин суб'єктами права (колективні права);

- запровадження програм «позитивних дій» для подолання наслідків дискримінації етнічних груп з найнижчими показниками соціальної стратифікації в суспільстві; запровадження принципу квот для прийняття на роботу, здобуття освіти;

- представництво етнічних груп в центральних органах державної виконавчої влади, що регулюють вирішення етнічної проблематики;

- вироблення освітніх програм формування єдиної громадянської, політичної культури, проведення відповідної кампанії в засобах масової інформації;

2. На рівні місцевих органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування:

- проведення програм етнічного моніторингу;

- часткове фінансування видавничої діяльності етнічних меншин, сприяння у складанні та публікації шкільних підручників, проведення етнічних культурних фестивалів;

- вирішення проблем етнічних меншин в рамках прикордонного співробітництва, Єврорегіону;

- вироблення на базі комплексного соціологічного, соціально-економічного дослідження окремих програм розвитку етнічних меншин.